

1.Каплан Р.С., Нортон Д.П. Сбалансированная система показателей. – М.: Олимп-Бизнес, 2003. – 215 с.

2.Савчук В.П. Управление финансами предприятия. – М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2003. – 187 с.

3.Савчук В.П. Диагностика предприятия: поддержка управленческих решений. – М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2004. – 112 с.

Отримано 07.05.2008

УДК 332.1

М.С.ПРОХОРОВА

Харківська національна академія міського господарства

ОСОБЛИВОСТИ ПОСЛУГ РЕКРЕАЦІЇ ЯК ВИДУ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Викладено трактовку понять «потреби», «рекреаційні послуги». Розкрито поняття рекреації як процесу. Показано специфічні взаємозв'язки у сфері рекреаційних ресурсів.

Закони ринкової економіки побудовані на задоволенні потреб споживачів у тому чи іншому продукті або послугі. Головним чинником виникнення нових послуг або продукції завжди виступали і виступатимуть зростаючі потреби суспільства в тих чи інших благах.

Кожна людина має свої потреби. Потреби – це специфічний стан людини, який виникає внаслідок того, що люди – біологічні істоти, елементи суспільної системи. Потреби зароджуються та формуються разом з людиною. Вони забезпечують зв'язок організмів із зовнішнім середовищем та дають можливість людям співіснувати в природі та соціумі. Саме потреби складають підґрунтя та рушійну силу людської поведінки, формують його мету та шляхи її досягнення. Знання теорій потреб, їх класифікації, важливі у сучасних концепціях розвитку рекреаційних послуг, оскільки саме потреби являються головним ринковим орієнтиром у наданні послуг та формують поведінку споживачів. Як свідчать факти, потреба в рекреаційних послугах існує і задовольняється людством давно, бо без відпочинку та релаксації людина не може відновлювати фізичні сили. Цей факт підтверджується стійким зростанням кількості наданих послуг організаціями туристичного та готельного бізнесу, тобто сфери обслуговування. Рекреаційні послуги – це такий вид економічної діяльності, що впливає на всі сторони життя суспільства. В міжнародній системі національних рахунків товари та послуги розглядають на одному рівні класифікації (*goods and services*). При цьому *services* – тлумачиться як послуги, *goods* – речі. Таким чином, товари та послуги можна розглядати як різновид продукту.

Провівши історичний зріз, можна визначити, що питаннями рек-

реації займалися американські вчені, починаючи з 1935 р. В Америці та у ряді Європейських країн її вивчення велося паралельно з темою туризму до кінця ХХ ст. [13, 6, 8]. Сам переклад слова рекреація (recreation) з англійського означає «відпочинок, відновлення сил», що вносить плутанину до термінології і коректності її застосування в тій або іншій ситуації. В Енциклопедії рекреація трактується як відпочинок, відновлення сил, витрачених у процесі праці, що в даний час знало зміни і доповнень [17].

Представники різних наукових шкіл, таких як Л.Черчик, Л.Мармуль, О.Сарапіна, М.Борушак, І.Смаль, В.Стафійчук, М.Степанова зайняті дослідженнями з метою вироблення і корекції термінологічного апарату, пов'язаного з рекреацією [5, 7, 10, 11, 13, 15]. Існує ряд думок щодо трактування терміну «рекреація». Наприклад, вчені Н.Міроненко, І.Твердохлебов пов'язують рекреацію з відновленням фізичних і психічних сил, розвитком духовності кожної людини, при цьому вказують на пріоритетність духовного вдосконалення особи [8]. До зв'язки рекреація-туризм І.Смаль [13] вносить поняття «дозвілля». Також він пропонує, сприймати рекреацію як заплановану бездіяльність, яка здійснюється по чиемусь бажанню. У глибокому сенсі рекреація розглядається І.Смалем у зв'язку з емоційним досвідом і натхненням, яке з'явилося в результаті рекреаційної дії. Рекреація сприймається як система ресурсів або сервісу. На його думку, не буде помилкою розглядати рекреацію як будь-який тип або вид осмисленого задоволення фізіологічних і соціальних потреб особи під час відпочинку.

Слід погодитися також із затвердженням В.Стафійчука про те, що термін «рекреація» характеризує не тільки процес відновлення сил людини але й систему засобів і простір, в якому вони здійснюються [11]. У Енциклопедії уточнюється, що рекреаційна діяльність організовується, як правило, через різні державні і суспільні установи, клуби, носить суспільний характер, але може бути і індивідуальною [16].

Метою статті є визначення можливостей сталого розвитку та управління рекреаційними послугами на території України.

Рекреаційні послуги як вид економічної діяльності, створюють комфорт та забезпечують споживачу – клієнту переваги в конкретному місці та в конкретний час, в результаті дій, направлених на задоволення потреб отримувача послуги. У сучасній науковій літературі існують різні визначення поняття «рекреація», що пов'язане з його поліпредметністю. Термін «рекреація» широко використовується різними науками: економікою, рекреалогією, психологією, соціологією, рекре-

аційною географією, крім того, є предметом досліджень в архітектурі і містобудуванні. Слід зазначити, що значення терміну рекреація міняється виходячи з напрямку, в якому проводиться дослідження. Правове поле, зокрема Закон України «Про туризм» №324/95-ВР (остання редакція 01.01.2004 р.) не дає чіткого трактування терміну рекреація [1].

Рекреація як процес багатогранна, і як термін вимагає чіткого формулювання, яке змінюється залежно від точки розгляду тієї або іншої науки. Рекреацією, на нашу думку, є будь-яка діяльність, направлена на відновлення сил людини, витрачених їм в процесі діяльності, що несе реалізацію задоволення потреби в рекреації будь-яким зручним і необхідним для особи способом. Таке розуміння терміну близьке з трактуванням поняття відпочинок, коли людина вибирає той вид відновлення, відпочинку, який, на його думку, в даний момент є найбільш бажаним. Таке доповнення апелює до функції гедонізму рекреації і реалізує Статтю 24 Загальної декларації прав людини (прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральною Асамблеєю від 10 грудня 1948 р.): «Кожна людина має право на відпочинок і дозвілля, включаючи право на розумне обмеження робочого дня і на оплачувану періодичну відпустку» [17].

Сприйняття рекреації, як процесу, черговий раз підкреслює, наскільки важливим для суспільства в цілому є своєчасне відновлення працездатності кожної людини. Крім того, рекреація, як процес близький до сфери туризму є безперечним джерелом поповнення бюджету країни, регіону, певної території, відноситься до напрямів бізнесу, що йдуть по шляху розвитку, і вимагає до себе підвищеної уваги з боку представників різних шкіл і напрямів науки.

В умовах трансформаційної економіки в Україні наразі існує значний розрив соціального і економічного рівня розвитку регіонів. Для реалізації стратегії вирівнювання розвитку регіонів з 2005 р. приймаються певні кроки [3]. Програми нового регіоналізму вимагають значного тимчасового ресурсу, фінансової підтримки з боку державного апарату не тільки в ухваленні законодавчих актів, але й контролю над їх виконання. При цьому важливу роль відіграє створення середовища для розвитку підприємницької діяльності, вдосконалення системи взаємин між центром і регіонами, ведення державної антимонопольної політики. Це один із головних напрямів практичної реалізації європейського вибору України, як стратегії на довгострокову перспективу. Значну допомогу в цьому надає досвід, отриманий нашою країною за роки незалежності, і досвід розвинених країн Європи. Вчені Б.М.Данилишин, В.П.Семиноженко, досліджуючи теорію і практику

питань розміщення і розвитку продуктивних сил, стверджують, що державна регіональна політика і політика регіонів повинні виступати як єдине ціле [12]. У процесі євроінтеграції для України важливе зростання приватного сектора в економіці, особливо це стосується сфери обслуговування, туризму, рекреації. Наприклад, малі і середні підприємства сфери послуг володіють великими адаптивними здібностями і через свою стійкість можуть стати такими, що є основою розвитку рекреаційного потенціалу регіону. Слід зазначити, що отримання інвестицій в малому і середньому бізнесі є основою для приходу в регіон інвестицій від крупних інвесторів. На жаль, за даними Рахункової палати Україна має негативний досвід впровадження проектів подібного типу. Таким прикладом може служити проект розвитку приватного сектора. Результат і економічний ефект від проведених в його рамках заходів низький. З 160 підприємств, які планувалося реструктурувати, повністю пройшли процес реструктуризації лише 9. З 600 консультантів, яких планувалося відібрати для навчання, пройшли навчання тільки 60 фахівців [16].

Як вважають М.М.Паламарчук, О.М.Паламарчук, особливості геополітичного положення України – це один із чинників підвищення її ролі в міжнародному розподілі праці, зростання авторитету країни і інтеграції економіки України в світове господарство [9]. Оскільки регіональна політика повинна бути направлена на згладжування регіональних диспропорцій, розвиток депресивних територій і забезпечення високого рівня конкурентоспроможності їх економік, то необхідне забезпечення сприятливих умов для розвитку приватного капіталу і вкладення ним власних ресурсів в розвиток рекреаційного потенціалу регіону. Така тенденція участі дрібного приватного капіталу характерна в даний момент для південних і західних регіонів країни.

Рекреаційний потенціал регіону включає сукупність рекреаційних ресурсів регіону – природних об'єктів, які задовольняють потребу людей у відпочинку. Частина рекреаційних ресурсів споживається людьми в процесі неорганізованого відпочинку. Частина ж ресурсів пов'язана із спеціальними установами сфери обслуговування, які реалізують рекреаційну функцію. Як підкреслюють фахівці, рекреаційний потенціал – це сукупність природних ресурсів і населення (рекреантів) [4].

Специфічні взаємозв'язки у сфері рекреаційних ресурсів обумовлені використанням природних об'єктів організаціями обслуговування і формування рекреаційних потоків населення. Сенса розвитку ринку рекреаційних послуг через розвиток рекреаційного потенціалу регіону

полягає в активізації підприємницької діяльності, залученні інвестицій в дану сферу. Аналіз рекреаційних ресурсів здійснюється для визначення потенційних можливостей розвитку рекреації, зокрема туризму. При цьому враховуються унікальність природних ландшафтів і екологічна обстановка в різних українських регіонах, пам'ятки історії і архітектури, бальнеологічні ресурси, культурні центри, наявність і можливості організації нових спортивних центрів і різноманітних форм туризму [4, 11]. Кожна область, як і регіон у цілому мають окремий спектр рекреаційних ресурсів, із-за відмінностей в рекреаційних властивостях районів. В умовах, коли надання рекреаційних послуг носить неорганізований характер, складно міркувати про інвестиційну привабливість регіону. Саме хаотичність надання послуг часто знижує зацікавленість мешканців рекреаційними зонами України. Останніми роками розвивається тенденція отримання рекреаційних послуг громадянами за межами не тільки регіону, але і країни. Відпочиваючі схильються до вибору району рекреації з близькими природними умовами, обсягом культурних і історичних цінностей, а також вищим рівнем сервісу при рівній ціні.

Одним із принципів регулювання розвитку регіональної політики в країнах Європейського Союзу є ринкова орієнтація регіональної політики. Вона здійснюється шляхом створення умов для найбільш повноцінного розвитку ринкових відносин, зокрема для рекреації. Очевидно, що розвиток певної галузі припускає первинні інвестиції. Джерелом інвестицій для розвитку рекреаційної сфери України може бути як бюджетна програма і здійснення державного фінансування сектора економіки із затвердженням схем і механізмів розподілу засобів, так і дієвіше, на нашу думку, залучення приватного інвестиційного капіталу, вітчизняного і зарубіжного. Безумовне те, що активізації приходу зарубіжного капіталу служить прозора політика держави і чіткий податковий апарат. За умовами Концепції державної регіональної політики основними джерелами фінансування рекреаційних напрямів є:

- засоби туристичних підприємств і організацій, у тому числі і на умовах пайової участі;
- кредитні ресурси;
- іноземні інвестиції;
- державні асигнування на розвиток ринку рекреаційних зон загальнодержавного значення і відновлення історико-культурних пам'яток;
- інші джерела, не заборонені законодавством України.

Спираючись на положення Концепції державної регіональної політики розвитку регіонів [2], слід зазначити, що якщо плановані доходи від розвитку рекреаційного потенціалу регіону перевищуватимуть плановані доходи від інших областей господарювання, то саме спрямованість на розвиток комплексу рекреаційних послуг може стати векторною для конкретного регіону. Розвиток і розширення рекреаційної сфери у свою чергу послужить забезпеченню максимальної зайнятості населення, збільшить добробут регіону, і сприятиме зменшенню між-регіональних диспропорцій розвитку. Отже, при координації зусиль, а також взаємодії держави і суб'єктів підприємницької діяльності (потенційних інвесторів) в рамках регіону можна створити умови для розширення асортименту рекреаційних послуг, що надаються. Розвиток у рекреаційній сфері зв'язків між регіонами служить зміцненню їх економічної незалежності і самостійності. Така взаємодія відбувається не тільки в рамках держави, але і виходить за його межі, до Європи. У кінцевому результаті збільшиться загальний рівень добробуту держави, виросте його привабливість для інвестиційного капіталу і зміцняться позиції на світовій арені.

1. Закон України «Про туризм». Документ 324/95-ВР. www.kmu.gov.ua.
2. Проект Концепції державної регіональної політики // <http://minregionbud.gov.ua>.
3. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» №2850-IV // www.kmu.gov.ua.
4. Бевз Г.М., Герасим Г.З., Кашуба Я.М. Організація рекреаційних заходів у системі соціальної роботи. – Львів: ПАІС, 2006. – 132 с.
5. Борушак М. Формування стратегії розвитку курортно-туристичних регіонів Польщі // Регіональна економіка. – 2006. – №1. – С.11.
6. Ващенко В.П. Рекреаційні комплекси світу. Опорний конспект. – К.: Вид. центр КНЕУ, 2004. – 205 с.
7. Мармуль Л.О., Сарапіна О.А. Організаційно-економічний механізм функціонування туристично-рекреаційних підприємств. – К.: ННЦ ІАЕ, 2006. – 182 с.
8. МIRONENKO Н.С., ТЕРДОХЛЕВОВ И.Т. Рекреационная география. – М.: МГУ, 1981. – 207 с.
9. Паламарчук М.М., Паламарчук О.М. Економічна і соціальна географія країни з основами торії. – К.: Знання, 1998. – 416 с.
10. Региональная экономика / Под. ред. М.В.Степанова. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 463 с.
11. Стафійчук В. І. Рекреологія. – К. Альтпрес, 2006. – 264 с.
12. Семиноженко В.П., Данилишин Б.М. Новий регіоналізм. – К.: Наукова думка, 2005. – 160 с.
13. Смалъ І.В. Основи географії, рекреації і туризму. – Ніжин: НДПУ ім. Миколи Гоголя, 2004. – 64 с.
14. Черчик Л.М. Маркетинг рекреаційних територій як інструмент становлення розвитку та регулювання ринку рекреаційних ресурсів // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – №1 (55). – С.4-5.
15. Черчик Л.М. Маркетинг рекреаційних територій: теорія, методологія, практика.

– Луцьк ЛТДУ, 2006. – 136 с.

16.<http://www.ac-rada.gov.ua> (Проект розвитку приватного сектора).

17.<http://encycl.yandex.ru> (Большая советская энциклопедия).

Отримано 07.05.2008

УДК 332.1

И.Г.БУРКУН

Харьковская национальная академия городского хозяйства

ПРОБЛЕМЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ГОРОДОВ В ОБЛАСТИ НЕДВИЖИМОСТИ И ВАРИАНТЫ ИХ РЕШЕНИЯ

Рассматриваются проблемы устойчивого развития городов и связанные с ними особенности функционирования и развития рынка недвижимости Украины. Приведены положения градостроительной Хартии СНГ, в которой, в частности, перечислены наиболее важные цели устойчивого развития, достижением которых, предлагается развитие городских агломераций, как одного из вариантов перехода на качественно новый уровень развития городской недвижимости. Отмечена адекватность применения данной формы городского образования для Харьковского региона. Выявлена необходимость проведения дальнейших исследований в данном вопросе.

На данном этапе развития Украины продолжается экономическое становление системы рынков и вместе с этим формируется рынок недвижимости, активное функционирование которого, является одним из условий устойчивого развития городов. Это развитие представляет собой основу для эффективного управления регионом и осуществляется в системе государственного управления и местного самоуправления. Рынок недвижимости является одной из самых важных составляющих государственной экономики, поскольку он несет в себе более половины всего мирового богатства [1]. Становление и стабильное функционирование национального рынка недвижимости – один из наиболее сложных процессов рыночных преобразований, которые могут происходить в государстве.

Многие авторы, такие как А.Н.Асаул, М.А.Коваленко, Л.М.Радванская [1, 4] и другие, в своих работах уделяют внимание специфике формирования рынка недвижимости и особенностям перехода Украины на принципы устойчивого развития.

Как отмечалось ранее, развитие происходит в различных отраслях и изменения, связанные с недвижимостью, осуществляются с учетом особенностей функционирования каждой конкретной страны, в частности в Украине это:

- увеличение денежной массы у некоторых категорий населения;